

## ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИСЛОВЛЕНЬ ОБУРЕННЯ

Розглянуто прагматичні особливості висловлень обурення. Мовленнєвий акт обурення (МАО) вербалізує однойменну емоцію і за своєю природою є емотивним. Залежно від іллокутивної мети, МАО розглядаємо як експресив або як гібридний мовленнєвий акт, гібридна природа якого проявляється в здатності одночасно виконувати функцію вираження емоції обурення і функцію таких мовленнєвих актів, як констативи, квеситиви, директиви, комісиви, метакомунікативи і перформативи. Іллокутивна мета експресивів полягає в тому, щоб передати психологічний стан мовця, що задається умовою широті щодо стану речей, визначеного в рамках пропозиційного змісту. МАО-експресиви передають обурення мовця щодо реального стану справ і характеризуються використанням емотивних структур-кліше та лексики з негативною емоційно-оцінною конотацією. Прагматичний смисл МАО-констатива полягає в тому, щоб констатувати обурливе ставлення мовця до стану справ, який репрезентовано пропозиційним змістом висловлення. Значна частина МАО-квеситивів є риторичними запитаннями, до яких вдається мовець не для отримання інформації, а з метою передачі її в особливо експресивній формі. Виявлено також випадки, коли обурений мовець запитує співрозмовника про щось і сам відповідає, не чекаючи відповіді. За допомогою МАО-директивів обурений мовець спонукає співрозмовника або третю особу коригувати їхню поведінку, яку мовець оцінює негативно. З-поміж МАО-комісивів виокремлено МАО-менасиви, які використовує обурливий мовець, коли він має на меті здійснити на адресата сильний психологічний вплив. З-поміж метакомунікативів виявлено МАО-встановлення, МАО-підтримання і МАО-розмикання мовленнєвого контакту. МАО-перформативи є прямим вираженням емоційного стану обурення, спрямованого на приниження комунікативного партнера.

**Ключові слова:** мовленнєвий акт обурення, експресив, констатив, квеситив, директив, комісив, метакомунікатив, перформатив.

**Вступ.** На сьогодні в теоретичному плані чітко визначилися три основні напрямки вивчення лінгвістики емоцій та емоцій в лінгвістиці: функціональний, антропоцентричний і когнітивний. У рамках цих напрямків вирізняється ціла низка підходів до розв'язання проблеми прояву емоцій у мові та мовленні, що пояснюється вибором предмета вивчення, методологією дослідження, домінуючою лінгвістичною парадигмою. Як зауважує Л. Р. Безугла, у ХХІ столітті, фокус прагмалінгвістичних зацікавлень переміщується на чинник адресата, з мовленнєвої дії – на мовленнєву взаємодію [4, с. 97]. На сьогодні виокремлено прагматичні особливості емотивно маркованих висловлень радості [13], емпатії [12], песимізму [6], презирства [5], осуду [8] та ін.

**Мета статті** – розглянути прагматичний статус висловлень обурення. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: 1) визначити іллокутивну ціль мовленнєвого акту обурення; встановити місце мовленнєвих актів обурення в класифікації мовленнєвих актів.

**Методи та методики дослідження.** Прагмасемантичний аналіз використано для визначення місця висловлень обурення серед мовленнєвих актів, мовленнєвоактовий аналіз – для типологізації мовленнєвих актів обурення.

**Результати та дискусії.** За визначенням Ф. С. Бацевича, мовленнєвий акт – цілеспрямована мовленнєва дія, що здійснюється згідно з принципами і правилами мовленнєвої поведінки, прийнятими в даному суспільстві; мінімальна одиниця нормативної соціомовленнєвої поведінки, що розглядається в межах прагматичної ситуації [3, с. 170]. Мовленнєвий акт як фрагмент мовлення комуніканта спрямований в один бік [21, с. 47].

У лінгвопрагматиці мовленнєвий акт розглядають як трирівневе утворення. Складовими мовленнєвого акту, за Дж. Остіном, є локуція (локутивний акт), іллокуція (іллокутивний акт) і перлокуція (перлокутивний акт). Локутивний акт – це побудова фонетично і граматично правильного висловлювання певної мови з певним смислом і референцією. Іллокутивний акт – утілення у висловлюванні, породжуваному в процесі мовленнєвого акту, певної комунікативної інтенції, комунікативної мети, що надає висловлюванню спрямованості. За Дж. Остіном, іллокуція – це те, заради чого створюється мовленнєвий акт, тому мовленнєвий акт часто

ототожнюється з його іллокутивною складовою. Перлокутивний акт – наслідки впливу іллокутивного акту на конкретного адресата чи аудиторію [1].

Відповідно до мети комуніканта, дослідники виокремлюють різні мовленнєві акти. На сьогодні існує досить багато їх класифікацій. У фокус нашої уваги потрапляють мовленнєві акти-експресиви, що виражають емоції, оскільки мовленнєвий акт обурення (далі – МАО) слугує для вербалізації однойменної емоції і за своєю природою є емотивним [18, с. 112].

Експресивні мовленнєві акти – клас мовленнєвих дій, за допомогою яких їхній виконавець виражає свій внутрішній стан, а саме: почуття, емоції, думки в широкому сенсі слова [19, с. 8]. Експресиви широко використовуються для вираження оцінних висловлень [20, с. 165] і обурення зокрема. **Як засвідчив проведений аналіз ілюстративного матеріалу**, МАО-експресиви характеризуються використанням емотивних структур-кліше та лексики з негативною емоційно-оцінною конотацією. Наприклад:

*“Bullshit!” Cronus spoke in a low voice, but his indignation was audible [29].*

Вперше на існування експресивних мовленнєвих дій вказали Дж. Серль і Дж. Остін. Дж. Остін [14], визначаючи тип мовленнєвого акту за значенням перформативного дієслова-присудка, розмежував п'ять класів мовленнєвих актів: вердиктиви, екзерситиви, комісиви, бехабітиви, експозитиви [1]. У запропонованій класифікації не виокремлено клас експресивних висловлювань як такий, однак деякі типи експресивів у цій класифікації входять до складу таких класів, як комісиви і бехабітиви.

Поняття «експресив» ввів Дж. Серль. Він виділяє п'ять класів мовленнєвих актів: 1) репрезентативи, або асертиви; 2) директиви; 3) комісиви; 4) експресиви; 5) декларативи. До експресивів Дж. Серль відносить мовленнєві акти, що передають будь-яку емоцію. Іллокутивна мета експресивів полягає в тому, щоб передати психологічний стан мовця, що задається умовою щирості щодо стану речей, визначеного в рамках пропозиційного змісту [16, с. 183].

У класифікаціях мовленнєвих актів, що з'явилися пізніше, кількість і характер виокремлених мовленнєвих актів значно різняться. Наприклад, у класифікації Ю. Габермаса [11] окремо не виділено класу експресивів, їх розподілено між класами репрезентативів, регулятивів і універсалій. У класифікації Б. Фрейзера [10, с. 192], в основі якої лежить залежність від комунікативної інтенції мовця, експресивні висловлювання частково входять до складу актів зобов'язань, частково до актів, що відображають відносини між мовцем і слухачем. Т. Баллмер і В. Бренненштуль у запропонованій ними класифікації виділяють експресію як окремий клас, а також три інші – апеляцію, інтеракцію і дискурс [2].

Е. Вейганд розглядає експресиви як мовленнєві акти вираження почуттів і вважає, що вони не можуть бути окремим класом, оскільки виражають, як, правило, очевидний стан справ [22]. Експресивні мовленнєві акти, за Дж. Серлем, Е. Вейганд відносить до підкласу декларативів; для них, на її думку, вираження почуттів не є конститутивним, вони не виконують умову щирості, в результаті чого перетворюються в рутинні, рудиментарні, «порожні фрази», позбавлені змістової суті, що виконують лише функцію створення або підтримання стосунків. Г. Г. Почепцов пропонує п'ять класів іллокутивних актів (прагматичних типів речень) і теж не виокремлює експресиви в окремий клас. Деякі з них (привітання, вітання, вибачення) належать до перформативів, а інші (погрози) – до менасивів [15].

О. М. Вольф до класу експресивів відносить такі типи мовленнєвих актів: 1) обумовлені соціальними конвенціями вибачення, подяки, поздоровлення тощо; 2) оцінні висловлювання, які належать індивідуальним суб'єктам і мають за іллокутивну мету висловлення емоційного стану мовця і/ або здійснення емоційного впливу на слухача, яке ґрунтується на схваленні і осуді в широкому сенсі слова [20, с. 167]. Н. І. Формановська вважає, що експресивність потрібно розглядати як функційну властивість будь-якого класу бути особливо виразним, з посиленням, підкресленням, виділенням значенням [9, с. 42]. Суголосний з цим поглядом є думка Є. Г. Бронникової, яка виділяє чотири класи емоційних мовленнєвих актів: емоційний директив, емоційний асертив, емоційний експресив і емоційний комісив. Відсутність прикладів емоційних

декларативів авторка пояснює їх зв'язком з комунікативними ситуаціями, що блокують вираження емоцій [7, с. 6].

Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що перелік мовленнєвих дій, які різні дослідники відносять до експресивів, неоднорідний, як і сама класифікація експресивів.

Є. А. Якищенко вважає, що мовленнєві акти, які виражають емоцію обурення, можна віднести не тільки до експресивів, що передають емоційний стан комуніканта, а й до змішаних мовленнєвих актів, які одночасно є і експресивами, і директивами, і декларативами, і репрезентативами [21, с. 113].

Послуговуючись класифікацією мовленнєвих актів І. С. Шевченко [17, с. 50], в основі якої лежать ідеї Дж. Серля та Г. Г. Почепцова, ми виокремили гібридні мовленнєві акти обурення, гібридна природа яких проявляється у здатності виконувати функцію вираження емоції обурення і функцію таких мовленнєвих актів, як:

- **констативи**

Комунікативно-інтенціональний зміст констатива полягає в утвердженні [15, с. 272], констативи описують певний стан справ. Прагматичний смисл MAO-констатива полягає в тому, щоб констатувати обурливе ставлення мовця до стану справ, який репрезентовано пропозиційним змістом висловлення, наприклад:

*“That damn wall’s falling all to pieces!” he said indignantly, standing up, dropping the flyswatter on the floor beneath him [23].*

У наведеному прикладі мовець з обуренням констатує, що стіна обвалюється. MAO-констатив реалізовано окличним реченням, яке містить негативно-оцінну лексичну одиницю *damn*.

- **квеситиви**

Квеситив – тип мовленнєвого акту, іллокутивна мета якого полягає в запиті нової важливої інформації для заповнення інформаційної лакуни, тобто це питальне речення у його традиційному розумінні. Як свідчить проведений аналіз ілюстративного матеріалу, значна частина MAO-квеситивів є риторичними запитаннями, до яких вдаються не для отримання інформації, а з метою передачі її в особливо експресивній формі. Риторичні запитання виникають як мовленнєва реакція протесту. Наприклад:

*‘Who wishes to be taught by a woman?’ the boy asked indignantly [30].*

Також ми зафіксували випадки, коли мовець запитує співрозмовника про щось і сам відповідає, не чекаючи відповіді. Наприклад:

*‘What’s wrong with it?’ Terry asked indignantly. “‘Tis a fine boat” [31].*

- **директиви**

Директив – тип мовленнєвого акту, іллокутивна мета якого – змусити адресата зробити щось. За допомогою MAO-директивів мовець висловлює свої негативні емоції і оцінки в директивній формі – вимозі коригувати поведінку співрозмовника або третьої особи. Наприклад:

*“You can’t do that!” Beckett ordered indignantly. “You can’t take my writing and mix it up with the newspapers” [28].*

У цьому прикладі обурений мовець висловлює заборону, використовуючи модальне дієслово *can* у заперечній формі. Комунікативна мета заборони спрямована безпосередньо на припинення дії слухача.

- **комісиви**

У комісивах мовець бере на себе зобов’язання виконати певні дії в майбутньому або дотримуватися певної лінії поведінки. Проведений аналіз ілюстративного матеріалу дозволив нам виокремити MAO-менасиви. Ці MAO використовуються адресантом, коли він хоче не лише виразити обурення, але й здійснити на адресата сильний психологічний вплив. Наприклад:

*‘I’ll give you busy!’ Lampwick sat up straight with indignation [26].*

- **метакомунікативи**

Метакомунікатив – тип мовленнєвого акту, іллокутивна мета якого – забезпечити здійснення власне мовленнєвих актів. Мовленнєва комунікація є двоплановим процесом:

комунікативним, пов'язаним зі змістовою стороною спілкування, і метакомунікативним, пов'язаним з організацією й регулюванням за допомогою мовних засобів процесу мовленнєвої комунікації, з організацією соціальної взаємодії. З-поміж метакомунікативів нами виявлено MAO-встановлення, MAO-підтримання і MAO-розмикання мовленнєвого контакту. Наприклад:

*He turned to me with his face set for a new woman: mouth loose and smiling, eyes bright and wide. When he saw it was me, his expression underwent a comical change. "What the hell are you doing here, Sookie?" he asked, his voice indignant.*

*"You'd think you weren't glad to see me," I remarked [24].*

Встановлюючи мовленнєвий контакт зі своїм співрозмовником, мовець обурюється, оскільки він не очікував на зустріч з ним.

*'He left England the same way I did,' Catherine continued indignantly. 'He hadn't the slightest intention of marrying me. He was amusing himself, that's all. Making a fool of his parents and of me.'* [32].

У наведеному прикладі у фазі підтримання контакту обурений мовець продовжує тему розмови, вживаючи розповідні речення.

*"What are you waiting for?" asked the father.*

*Siddhartha said, "You know what."*

*Indignant, the father left the room; indignant, he sought his bed and lay down [25].*

Не бажаючи продовжувати розмову, комунікант з відчуттям обурення виходить з кімнати. У наведеному прикладі MAO-розмикання мовленнєвого контакту виражений невербальним способом.

- **перформативи**

Прагматичний (комунікативний) смисл таких висловлень рівнозначний самому почуттю, емоції, волевиявленню тощо, тобто є прямим виявом суб'єктивного стану, а не його описом [17, с. 134]. У процесах міжособистісної комунікації перформативи виконують важливі дискурсивні функції "прив'язування" спілкування до ситуації, що має місце "тут і тепер", до чинних станів речей в об'єктивній дійсності, соціальних ролей, психологічних відчуттів адресанта й адресата, інших учасників тощо [18, с. 139]. MAO-перформативи є прямим вираженням емоційного стану обурення, спрямованого на приниження комунікативного партнера. Наприклад:

*'I resent your inferences! I resent your corruption!' I shouted [27].*

Висновки. Мовленнєвий акт обурення є мовленнєвим актом, оскільки провідна, тобто первинна, іллокутивна мета висловлень цього типу – вираження обурення мовця. Вторинні іллокутивні цілі свідчать про те, що висловлення обурення можуть мати цілі, притаманні різним класам іллокутивних актів: констативам, квеситивам, директивам, комісивам, метакомунікативам та перформативам. Висловлення обурення вживаються в різних комунікативних ситуаціях і, відповідно, мовці мають різні іллокутивні цілі. Перспективним вважаємо аналіз синтаксичних засобів вираження обурення.

#### References

1. Austin, John Langshaw. 1962. *How to do things with words*. Oxford: Clarendon Press.
2. Ballmer, Thomas T, and Waltraud Brennenstuhl. 1981. "Speech Act Classification. A study in the lexical analysis of English speech activity verbs". *Language and Communication*. Berlin-Heidelberg-New York: Springer Verlag.
3. Batsevych, Floriy. 2004. *Osnovy komunikatyvnoyi linhvistyky*. Kyiv: Akademiya.
4. Bezuhla, L. R. 2012. "Linhvistychna prahmatyka ta dyskursyvnyy analiz". *Studia philological* 1: 95–100.
5. Botvinko-Botyuk, Olena. 2014. "Strukturno-semantychni ta komunikatyvno-prahmatychni osoblyvosti vysloven prezyrstva (na materialy anhlomovnoho khudozhnoho dyskursu)". PhD diss., Chernivtsi.
6. Boychuk, Valentyna. 2018. "Reprezentatsiya fenomenu pesymizmu v suchasnyy anhliskiyy movi". PhD diss., Lviv.
7. Bronnikova, Evgeniya. 2008. "Emotsionalnost' i struktura rechevogo akta v tekste khudozhestvennogo proizvedeniya (na materiale angliyskogo yazyka)". PhD diss., Abakan.
8. Chernyak, Oksana. 2009. "Strukturno-semantychni ta komunikatyvno-prahmatychni osoblyvosti vysloven osudu (na materialy anhlomovnoho khudozhnoho dyskursu)". PhD diss., Chernivtsi.



9. Formanovskaya, N. I. 1998. "K utochneniyu ponyatiya «ekspressivnyye rechevyye akty»". *Russkiy yazyk za rubezhom* 4:40–45.
10. Fraser, Bruce. 1975. "Hedged performatives." *Syntax and Semantics*, edited by P. Cole, J. L. Morgan. New York: Academic Press, 3:187–210.
11. Habermas, Jürgen. 1984. "The Theory of Communicative Action". *Reason and the Rationalization of Society*. Boston: Beacon Press.
12. Jakobson, Roman. 1960. "Linguistics and poetics". *Style in language*. MA: MIT Press, 350–377.
13. Kozyarevych, Liana. 2006. "Verbalni y neverbalni zasoby empatyzatsiyi dialohichnoho dyskursu (na materialy anhlomovnoyi prozy 20 stolittya)". PhD diss., Kyiv.
14. Kyselyuk, Nataliya. 2009. "Verbalni ta neverbalni zasoby aktualizatsiyi emotsiyonoho stanu radosti v khudozhniomu dyskursi (na materialy anhlomovnoyi prozy 20-21 stolit)". PhD diss., Kyiv.
15. Ostin, Dzh. L. 1986. "Slovo kak deystviye". *Novoye v zarubezhnoy lingvistike*, edited by B. Yu. Gorodetskiy. Moskva: Progress, 17: 22–129.
16. Pocheptsov, Georgiy. 1981. "Pragmatika predlozheniya". *Teoreticheskaya grammatika sovremennogo angliyskogo yazyka*. Moskva: Vysshaya shkola, 271–278.
17. Serl', Dzh. 1986. "Klassifikatsiya illokutivnykh aktov". *Novoye v zarubezhnoy lingvistike*, edited by B. Yu. Gorodetskiy. Moskva: Progress. 17: 170–194.
18. Shevchenko, Irina. 1998. *Istoricheskaya dinamika pragmatiki predlozheniya: angliyskoye voprositelnoye predlozheniye 16–20 vv.* Kharkov: Konstanta.
19. Soloviova, Ekaterina. 2013. "Funktsionalno-pragmaticheskiy potentsial rechevogo akta vozmushcheniya v sovremennom nemetskom politicheskom diskurse". PhD diss., Nizhniy Novgorod.
20. Trofimova, Nella. 2008. *Ekspressivnyye rechevyye akty v dialogicheskom diskurse. Semanticheskiy, pragmaticheskiy, grammaticheskiy analiz.*
21. Volf, Elena. 2002. *Funktsionalnaya semantika otsenki*. Moskva: Editorial URSS.
22. Yakishchenko, Elizaveta. 2014. "Vozmushchayushchayasya yazykovaya lichnost: kommunikativno-pragmaticheskiy podkhod: na materiale angliyskogo i frantsuzskogo yazykov". PhD diss., Kemerovo.
23. Weigand, Edda. 1989. *Sprache als Dialog. Sprechakttaxonomie und kommunikative Grammatik*. Tübingen: Niemeyer.

#### Sources

24. Arlen, Michael J. 2014. *Say Goodbye to Sam: A Novel*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
25. Harris, Charlaine. 2001. *Dead Until Dark*. New York: Penguin.
26. Hesse, Hermann. 2016. *Siddhartha: An Indian Tale*. Uttar Pradesh, India: Om Books International.
27. King, Caro. 2011. *Kill Fish Jones*. London: Hachette UK.
28. Lewis, Jeffrey 2013. *The Inquisitor's Diary*. London: Haus Publishing.
29. Lardas, John, Modern, John Lardas. 2001. *The Bop Apocalypse: The Religious Visions of Kerouac, Ginsberg, and Burroughs*. Champaign: IL: University of Illinois Press.
30. Ludlum, Robert. 2010. *The Ambler Warning: A Novel*. London: Hachette UK.
31. Macken, Walter. 1988. *The Silent People*. London: Pan Books.
32. O'Connor, Frank. 2011. *The Best of Frank O'Connor*. New York: Knopf Doubleday Publishing Group.
33. Pemberton, Margaret. 2013. *Flight to Verechenko*. London: Pan Macmillan.

**Мусийчук Татьяна. Прагматический аспект высказываний негодования.** Рассмотрены прагматические особенности высказываний негодования. Речевой акт негодования (РАН) вербализирует одноименную эмоцию и по своей природе является эмотивным. В зависимости от иллокутивной цели, РАН рассматриваем как экспрессив или как гибридный речевой акт, гибридная природа которого проявляется в способности одновременно выполнять функцию выражения эмоции возмущения и функцию таких речевых актов, как констативы, квеситивы, директивы, комисивы, метакоммуникативы и перформативы. Иллокутивная цель экспрессивов заключается в том, чтобы передать психологическое состояние говорящего, которое задается условием искренности относительно положения вещей, определенного в рамках пропозиционального содержания. РАН-экспрессивы передают негодование говорящего по поводу реального положения дел и характеризуются использованием эмотивных структур-клише и лексики с негативной эмоционально-оценочной коннотацией. Прагматический смысл РАН-констатива заключается в том, чтобы констатировать негодование говорящего, вызванное состоянием дел, которое представлено в пропозиции высказывания. Значительная часть РАН-квеситивов является риторическими вопросами, к которым прибегает говорящий не для получения информации, а с целью передачи ее в особо экспрессивной форме. Выявлены также случаи, когда негодующий говорящий сам задает вопрос и сам на него отвечает, не дожидаясь ответа собеседника. С помощью РАН-директивов негодующий говорящий побуждает собеседника или третье лицо корректировать их поведение, которое говорящий оценивает негативно. Среди РАН-комисивов выделены РАН-менасивы, которые использует негодующий говорящий, когда он намерен осуществить на адресата сильное психологическое воздействие. Среди метакоммуникативов выявлены РАН-установления, РАН-поддержания и РАН-

размыкания речевого контакта. РАН-перформативы являются прямым выражением эмоционального состояния негодования, направленного на унижение коммуникативного партнера.

**Ключевые слова:** речевой акт негодования, экспрессив, констатив, квеситив, директив, комисив, метакоммуникатив, перформатив.

**Musiychuk Tetiana. The Pragmatic Aspect of Utterances of Indignation.** The article deals with the pragmatic characteristics of utterances of indignation. The speech act of indignation (SAI) verbalizes the emotion of indignation and is emotive by nature. According to the illocutionary goal, we consider a SAI as an expressive or as a hybrid speech act, the hybrid nature of which is manifested in its ability to simultaneously perform the function of expressing the emotion of indignation and the function of such speech acts as constatives, quesitives, directives, commissives, metacommunicatives and performatives. The illocutionary goal of expressives is to express the speaker's psychological state specified in the sincerity condition about a state of affairs specified in the propositional content. SAI-expressives express the speaker's indignation at the real state of affairs and are characterized by the use of emotive structures and lexemes with a negative emotional-evaluative connotation. The pragmatic meaning of the SAI-constative is to state the indignation of the speaker caused by a state of affairs specified in the propositional content. In many cases, the SAI-quesitives are rhetorical questions, which the speaker does not use to obtain information, but to convey it in a particularly expressive form. In some cases, an indignant speaker asks a question and then answers it himself/herself, without waiting for the response of the interlocutor. With the help of SAI-directives an indignant speaker makes the interlocutor or a third party correct their behaviour, which is evaluated negatively by the speaker. SAI-menatives as a part of SAI-commissives are used by an indignant speaker when he/she intends to exert a strong psychological influence on the addressee. The research has revealed metacommunicative speech acts such as SAI-establishing, SAI-maintaining, and SAI-disconnecting of speech contact. The speaker uses SAI-performatives to express the emotional state of indignation, aimed at humiliating a communicative partner.

**Key words:** speech act of indignation, expressive, constative, quesitive, directive, commissive, metacommunicative, performative.

УДК811.111'373.612.2'42

*Ірина Навроцька, Ірина Ткач*

## ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ У ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ НА ЛЕКСИЧНОМУ, ГРАМАТИЧНОМУ ТА СТИЛІСТИЧНОМУ РІВНЯХ

У статті висвітлено проблемні термінологічні особливості перекладу фахових текстів транспортної галузі, а також розкрито сутність фахової мови, що містить транспортні терміни. Говорячи про історію дослідження фахових мов, варто зазначити, що тривалий час більшість спроб їх наукового аналізу зводились лише до опису відповідної професійної лексики. Згодом у центрі наукового інтересу опинилася, насамперед, систематизація *термінології фахової мови*. Сьогодні саме дослідження термінологічних систем, на основі яких укладають спеціальні словники та різноманітні термінологічні довідники, глосарії, є найбільш актуальним. Кожна наукова галузь оперує власними термінами, які й складають суть її термінологічної системи. При визначенні терміна підкреслюють його функційно-смысловий бік, бо термін, в ідеальному розумінні, має стосуватися одного найтипівішого поняття певної галузі. Дослідники акцентують увагу на основній *функції терміна* – здатності виражати наукове поняття, вказуючи також і на інші властивості терміна, які є оптимальними для його функціонування в терміносистемі, чим він відрізняється від загальноживаної лексики, такими, як, наприклад, його сполучуваність. У нашій статті на основі конкретних прикладів описано найбільш вживані лексико-семантичні та лексико-граматичні трансформаційні способи передачі значень термінологічних одиниць українською мовою на лексичному, граматичному та стилістичному рівнях. В результаті аналізу виявлено основні прийоми перекладу, до яких входить: *транскрибування* (відтворення звучання слова оригіналу), *транслітерація* (передача графічної форми), *калька* (переклад складових частин слова з об'єднанням їх в ціле слово), *літературна заміна* (заміна аналогічної синтаксичної структури структурою мови перекладу), *запозичення* (як найпростіший спосіб перекладу, що дозволяє заповнити змістові прогалини), *модуляція* (варіювання повідомлення, шляхом зміни точку зору) та інші. Знання стратегічних прийомів дозволяє адекватно передати зміст транспортних текстів та уникнути неоднозначності міжмовного тлумачення.

**Ключові слова:** термін, стиль, фахова мова транспорту, транспортна термінологія, способи перекладу.